

У імя агульнай Перамогі

Звесткі пра 3429 воінаў-армян, якія загінулі або прапалі без вестак на тэрыторыі нашай краіны падчас Вялікай Айчыннай вайны, прадстаўлены ў кнізе "Воіны-армяне ў баях за Беларусь (1941—1944 гг.)", выдадзенай "Беларускай навукай". 18 кастрычніка прайшла прэс-прэзентацыя ўнікальнага навукова-мемарыяльнага выдання. Праект быў рэалізаваны Фондам развіцця і падтрымкі армяназнаўчых даследаванняў "АНИВ", Інстытутам гісторыі НАН Беларусі і ўпраўленнем па ўвекавечванні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр войн Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь.

Па словах Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Арменія ў Рэспубліцы Беларусь Армена Гевандзяна, пры падрыхтоўцы выдання была праведзена работа з мільёнамі дакументаў, якія захоўваюцца ў архівах і музеях Беларусі, Расіі, Арменіі, Украіны, што сведчыць пра маштабнасць працы. Асобна выдзелены спісы 101 абаронца Брэсцкай крэпасці, 654 — партызан і падпольшчыкаў, 2228 армян, узнагароджаных баявымі медалямі і ордэнамі за подзвігі, здзейсненыя на тэрыторыі Беларусі. Акрамя вытрымак з узнагародных лістоў, у кнізе змешчаны біяграфічныя звесткі пра 30 палкаводцаў і камандзіраў, 15 Герояў Савецкага Саюза і 2 поўных кавалераў ордэна Славы.

Гэтая кніга — даніна павагі аўтарскага калектыву воінам-вызваліцелям, якія зрабілі неацэнны ўклад у агульную Перамогу. Выданне стала важным дапаўненнем да той пошукавай работы, якая вядзецца ўжо на працягу 75 гадоў па ўстанаўленні імён салдат, афіцэраў, партызан, якія набліжалі Дзень Перамогі. Аўтарскі калектыў падкрэсліў ролю танкавай калоны "Давід Сасункі", пабудаванай у 1943 годзе па закліку Армянскай Апостальскай царквы на сродкі армянскай дыяспары. Асобны матэрыял прысвечаны гісторыі 51-й гвардзейскай стралковай Віцебскай дывізіі імя К. Я. Варашылава, якая была сфарміравана ў Арменіі і да вайны называлася 76-я Армянская горнастралковая дывізія.

— Супрацоўнікі аддзела ваеннай гісторыі Беларусі нашага інстытута вядуць вялікую работу па выяўленні імён і захаванні памяці пра байцоў Чырвонай Арміі, партызан, падпольшчыкаў, якія зрабілі свой уклад у барацьбу з нацысцкімі захопнікамі на тэрыторыі Беларусі. Кніга, што прэзентуецца сёння, — гэта не першае выданне ў плане ўвекавечвання памяці прадстаўнікоў народаў Савецкага Саюза ў баях за вызваленне Беларусі. Але гэтае выданне асаблівае, унікальнае. Яно ўпершыню прадстаўлена ў такім маштабным фармаце і годна дэманструе памяць пра воінаў-армян, якія зрабілі ўклад у агульную Перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне менавіта на беларускай зямлі. Гэта своеасаблівы помнік прадстаўнікам армянскага народа, вельмі важкі ўклад у армянскую і беларускую гістарыяграфію. Выданне — арыенцір, да якога павінны імкнуцца і іншыя былыя рэспублікі Савецкага Саюза. Мы гатовы ўдзельнічаць і надалей у падобных праектах, — паведаміў дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі Вячаслаў Даніловіч.

Больш за 6 гадоў вялася работа над выданнем. Спачатку планавалася, што будуць падрыхтаваны толькі спісы імён загінуўшых па прыкладзе кніг "Памяці". "Падчас работы над кнігай вырасла яшчэ некалькі праектаў, — падзяліўся генеральны дырэктар Фонду развіцця і падтрымкі армяназнаўчых даследаванняў "АНИВ" Армен Хечаян. — Так узнікла ідэя адкрыць помнік маршалу Баграмяну (яго ўстанавілі ў мінулым годзе ў Гарадку), а ў гэтым годзе мы сумесна з віцебскімі ўладамі вырашылі даць адной з самых буйных школ Віцебска (сярэдняй школе № 46) імя маршала Баграмяна, адкрыць там музей. Дзякуючы рабоце над кнігай, каля 40 чалавек знайшлі сваіх загінуўшых, тых, хто прапаў без вестак, прычым не толькі армян". Унікальным дадаткам з'яўляецца карта, на якой пазначаны населеныя пункты, дзе пахаваны воіны-армяне. У 110 са 118 раёнаў знайшлі спачын прадстаўнікі армянскага народа. Таксама ў выданні змешчаны ўнікальныя фотаздымкі і дакументы.

Кніга будзе карыснай усім (у тым ліку настаўнікам-краязнаўцам), хто шукае месцы гібелі і пахавання воінаў-вызваліцеляў. Плануецца, што экзэмпляры выдання будуць перададзены ва ўсе раённыя музеі, бібліятэкі Беларусі, органы раённай і абласной адміністрацыі.

Ігар ГРЭЧКА.

hrechka@nastgaz.by